

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Academic Journal of Language and Literature

CİLT/VOLUME: 4, SAYI/ISSUE: 1, NİSAN/APRIL 2020

Özlem KANAT

Dr., Ankara Üniversitesi
ozlemkkanat@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9071-2700>

Romanda Çatışma Yapısı Üzerine Bir Okuma Denemesi: *Leyla'nın Evi*

*A Critical Reading on Conflict Structure in the Novel:
Leyla's House*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 20.07.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 25.08.2020

Yayın Tarihi/Published: 30.08.2020

Atıf/Citation

Kanat, Özlem (2020). Romanda Çatışma Yapısı Üzerine Bir Okuma Denemesi: *Leyla'nın Evi*. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4 (2), s. 570-581. DOI: 10.34083/akaded.772152

Kanat, Özlem (2020). A Critical Reading on Conflict Structure in the Novel: *Leyla's House*. *Journal of Academic Language and Literature*, 4 (2), p. 570-581.

DOI: 10.34083/akaded.772152

<https://www.doi.org/10.34083/akaded.772152>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Leyla'nın Evi, son dönemde çok okunan romanlar arasında yer almaktadır. Roman, bir anlamda dönemler arası geçiş romanı olarak adlandırılabilir. Öte yandan *Leyla'nın Evi*, kahramanı ve zengin yan kişi kadrosuyla farklılık gösterir. Romanın başkışisi olan Leyla'nın evinden zorla çıkarılmasıyla başlayan kurgu, bu ana çatışma etrafında sarmal bir biçimde yapılandırılır. Bu çatışmaya çözüm aranırken ortaya çıkan diğer çatışmalar hem birbirlerini hem ana çatışmayı etkiler ve ondan etkilenirler. Romanda kişinin kendisiyle çatışmasına, kişi-kişi çatışmasına, kişinin-toplumla çatışmasına, kişi-doğa çatışmasına yer verilmiştir. Romanın çatışmaları içerisinde en çok kullanılan çatışmalar, Leyla odağında kişinin toplumla çatışması ve Rukiye (Roxy) odağında kişinin kendisiyle çatışmasıdır. Buna karşın çatışmaların bir birine neden-sonuç ilişkisi ile bağlanması romana süreklilik ve devingenlik kazandırır. Ana çatışmanın zeminine yerleşen diğer çatışmalar (büyük ya da küçük ölçekli) birbirlerine olaylar ve kişiler yoluyla bağlanırlar. Öte yandan roman kişilerinin inandırıcı biçimde yapılandırılması okurun "gerçeklik" algısına seslenir. Birçok yönüyle okura tanıtılan romanın kahramanı Leyla ve yan kişilerin kurgulanışı romanın çatışmalarının niteliğini de etkiler.

Anahtar Sözcükler: *Leyla'nın Evi*, romanda çatışma, romanda kadın karakterler.

Abstract

Leyla'nın Evi is one of the most read novels recently. In a sense, the novel can be called an inter-period novel. On the other hand, *Leyla's House* differs with its main character and various other characters. The fiction, which started with the forced eviction of Leyla, the other characters of the novel, is spirally structured around this main conflict. Other conflicts that arise while seeking a solution to this conflict and affect one another as well as the main conflict. In the novel, the conflict with the person himself, the person-person conflict, the person-society conflict, person-nature conflict are included. The most commonly used conflicts in the conflicts of the novel are the conflict of the person-society in the Leyla focus and the conflict with the person-her self in the focus of Rukiye (Roxy). On the other hand, connecting the conflicts with a cause-effect relationship gives the novel continuity and mobility. Other conflicts (large or small scale) that settle on the ground of the main conflict are linked by events and characters. On the other hand, the convincing structuring of novel people calls out to the reader's perception of "reality". The main character of the novel, Leyla, who is introduced to the reader in many aspects, and the other characters also affect the quality of the conflict of the novel.

Keywords: *Leyla's House*, conflict in novel, women characters in the novel.

Giriş

Son yıllarda en çok okunan romanlarından biri Zülfü Livaneli'nin *Leyla'nın Evi* adlı romanıdır. 2020'ye değin romanın 136'ıncı baskısı yapılmıştır¹. *Leyla'nın Evi*, Leyla (romanın baş kişisi) ve Rukiye (Roxy-romanın birinci yan kişisi) odağında kurgulanan bir Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişi romanıdır. *Leyla'nın Evi*'nde, ötekileştirme, yabancı olma ve yersiz yurtsuz kalma motifleri, Leyla ve Roxy başta olmak üzere iyi yapılandırılmış roman kişileri ve çatışmalarıyla işlenir (Özyön, 2018). Romanın öne çıkan bu özelliği nedeniyle *Leyla'nın Evi*, çatışmalar açısından incelenmiştir. Edebiyat çalışmalarında yaygınlıkla kullanılan metin analizi (incelemesi) tekniği kullanılmıştır. Yazınsal metinler yüzeysel olarak değil, her metnin ayrı ayrı ele alındığı bir yaklaşımla derinlemesine incelenmelidir.; çünkü yazınsal metinler doğası gereği biriciktir (Kaplan, 1981:7-9).

Okur ve Çatışma

Okur merkezli alımlama kuramcılarının bakış açısıyla yapılandırılan alımlama estetiğine göre bir sanat ürünü olan yazınsal metnin kendisi kadar alımlayıcısı da önemlidir (Eaglaton 2014). Bir başka söyleyişle metni tamamlayan, yeniden yaratan, ona estetik değer kazandıran o metnin alımlayıcısıdır. Alımlayıcının kim olduğu, "güzel"i tanımlama biçimi, deneyimleri, önceki okumaları, içinde yaşadığı toplum vd. onun okuma eylemini, alımlama biçimini belirler (Göktürk 2016, Ingarden 1994, Iser 1990, Moran 2004, Sartre 2018). Göktürk (2006: 15)'e göre yazınsal bir metni okuyan kişinin tepkisi yalnız dışarıdan, edilgin bir kavrayış değil, içli dışlı bir yaşantı, varoluşsal bir deneyimdir. Yazınsal metinler, kişileri, kurgusu, çatışmaları, dil ve anlatımının niteliğine bağlı olarak okuruna bu varoluşsal deneyimi yaşama olanağı sunar. Romanlar, gönüllü okurlarca çözülen, tamamlanabilen yapıbozlardır (Nodelman 2017: 21). Yapboz olarak nitelendirilebilecek romanda çatışma, roman kişilerinin (protaganist=başkişi ve antagonist=başkişinin karşısında olan, düşman) deneyimlediği karşıtlıklar olarak tanımlanabilir (Aytaç, 2003; Ecevit, 2004; Erden, 2009; Özdemir, 2014). Bu bağlamda çatışmalar genellikle iç ve dış çatışma olarak sınıflandırılır (Uç 2006). İyi yapılandırılmış roman kişileri yoluyla okura sunulan çatışmalar, okuru izleğe (temaya) taşıyan önemli öğelerdendir. Öte yandan çatışma, kişinin kendisiyle çatışması, kişi-kişi çatışması, kişi-toplum çatışması, kişi-doğa çatışması olarak sınıflandırılabilir (Lukens 2003, Sever 2013).

¹ 12.07.2020 tarihinde <https://www.idefix.com/Kitap/Leylanin-Evi/Edebiyat/Roman/Turkiye-Roman/urunno=0000000397485> ve kitapyardu.com sitesinden alınan bilgiye göre.

Erden (2009)'e göre, kurmaca kişiler kâğıt üzerindeki adlar olarak kalmamalıdır. Kurmaca kişiler, yapıt okur tarafından okunduğu sürece yaşayan, nefes alan canlı insanlar olmalıdır. Kurmaca metnin kişileri, özellikle de başkışı, okurların kendilerini özdeşleştirebilecekleri şekilde tasarlanmalıdır. Romanda kişiler çatışmalar yoluyla değişir ya da aynı kalır. Roman kişilerinin kişilik değişim ve gelişim aşamalarının nedenlerini/sonuçlarını inandırıcı ve doğal bir biçimde sergileyen romancılar başarılıdır (Çetin, 2003: 202). Bu bağlamda romanda çatışmanın niteliği önemlidir. Anılan öneme ithafla bu çalışmada, *Leyla'nın Evi*'nin başta iki kahramanı (Leyla ve Rukiye) olmak üzere, öne çıkan roman kişileri odağında çatışmalara dönük bir okuma ve romanın çatışma yapısını çıkarma denemesi gerçekleştirilmiştir.

Kahraman (Baş Kişi) ve Yan Kişiler

Romanın baş kişisi Leyla istenmeyen bir çocuktur; çünkü Leyla'nın annesi bir Osmanlı Paşasının kızı, babası ise o dönemde İstanbul'u işgal eden İngiliz ordusunun bir subayıdır. Yasak aşkın sonucu Leyla dünyaya gelir ancak Leyla'nın annesi doğum sırasında ölür. Leyla, babasını ise hiç tanımaz/bilmez. Leyla, Osmanlı Paşası olan dedesinin yanında yetişir ama "piç" olarak anıldığı için okula gidemez. Bunun yerine evde çok iyi bir eğitim alır. Paşa dedesini yitiren Leyla yaşamını satılan konağın avlusundaki küçük bir evde sürdürür. Leyla, yaşadığı mahallenin saygısını kazanmış iyi eğitilmiş bir kadındır:

"Bu Büyük Hanım ne çok şey bilirdi böyle. Mahallenin çocuklarının derslerine yardım eder, zaman zaman onlarla konuşur, onlara hayatta hiç kimseden duyamayacakları öğütler verir, hikayeler anlatırdı." (1. Bölüm, s. 35)

Leyla Hanım, bayramda herkesin kapısını çaldığı, nezaketi ve zarafetiyle herkesin sevgisini kazanmış bir kadındır. Mahallede ömrünü geçirmesine karşın bir gün konağın yeni sahiplerinin zoruyla kedinin dışarıda bulur. Leyla'nın çocukluğundan bugüne dünya ve İstanbul çok değişmiştir. Leyla'nın dedesinin evini alan sonradan görme zenginler yeni İstanbullulardır. Livaneli'nin çizdiği kahramanın önemli bir özelliği tam da bu noktada görülür. Leyla evinden atılmıştır ama evini terk etmek istemez ve evinin bahçe kapısının önünde beklemeye başlar:

"Büyük Hanım öylece durarak biraz önce önüne koyulduğu demir kapıya baktı, sonra yoruldu ve valizinin üzerine oturdu. O günden beri de pek yerinden kıpırdamadı dese yeridir." (1. Bölüm, s. 32)

Leyla, evin kendisine ait olduğunda emindir ve doğru olana inancı nedeniyle korkusuzca evinin bahçe kapısının önünde beklemeye devam eder. Beklerken takındığı gururlu, kendinden emin tavır ve dimdik duruşuyla Livaneli, kahramanını

kanıksanmış “yaşlı kadın” kalıp anlayışı dışına taşır. Örneğin, Leyla’nın portresinde kendisine teyze denmesine izin vermeyen, adıyla kendine seslenilmesini isteyen yaş almış ama yaşlanmamış bir kadın görünümü öne çıkar. Bu sıra dışı kişiliğin okura tanıtılmaya başlandığı giriş bölümünde, romana genç bir gazeteci kimliğiyle Yusuf girer. Yusuf, Leyla’nın dedesinin bahçıvanının oğludur. Yusuf, Leyla Hanım’ı çok iyi tanır ve beklediği yerden alarak kendi evinde misafir eder. Leyla ile Rukiye (Roxy)’nin yolları da Yusuf’un evinde kesişir. Roxy, Yusuf’un kız arkadaşıdır.

Rukiye, Almanya’da çalışmak için oraya göç eden işçi bir babanın kızıdır. Rukiye, annesi ve babasının baskısı altında yılan ve bir kaçış yolu arayan genç bir kızdır. Annesi öldüğünde, babası Alman bir kadınla evlenir ve Rukiye’nin üzerindeki baskılar daha da artar. Bu evden kurtulmak isteyen Rukiye bir arkadaşıyla Duesseldorf’a gider ve burada bedenini sergileyerek para kazanmaya başlar. Rukiye için para demek, o evden kaçış demektir. Kendini öylesine değersiz görür ki onun için bedeni, varlığı-yokluğu dahi bir anlam ifade etmez:

“Durmadan kendini suçluyor, durmadan kendini aşağılıyor, dünyada hiçbir değeri olmayan tek insan olduğunu düşünüyor.” (7. Bölüm, s. 20)

Hip-hop şarkıları yazan ve söylemeye çalışan Rukiye, Roxy adını kullanmaya başlar. Baba baskısına ve sevgisiz ev ortamına karşı öfkelenen Roxy, hip-hop biçeminde yazdığı ilk şarkı olan “Tersine Dünya”da bu öfkenin ve özgür kalma isteğinin izleri açıkça görülür:

“Dünya birden dursa/ Ters dönmeye başlasa/ Hayvanlar insan olsa/ İnsanlar hayvan olsa/ Zenginler fakir olsa/ Fakirler zengin olsa/ Fareler kedileri parçalasa/ Kuzular da kurtları/ Yeniden dağıtsak kartları/ Alt üst olsa bu dünyanın şartları/ Çiğnesek ayaklar altında/ Baba denen hızlıları/ O zaman yine gülümserim/ O zaman yine gülümserim/ Sana ben boktan dünya.” (7. Bölüm, s. 22)

İçindeki öfkeyi müzik yoluyla dışa vuran Roxy bir müzik grubuna katılır; böylece Roxy’nin Almanya’dan Türkiye’ye uzanan serüveni başlamış olur.

Romanın diğer yan kişisi Ali Yekta Bey’dir. Ali Yekta Bey, Kadızade yalısının vekilharcıdır. Yaşamını oğlu Ömer’e adayan, çalışkan, dürüst, “efendi” olma düşleri kuran bir kişidir.

Ali Yekta’nın oğlu Ömer ise, Anglosakson eğitimin en ileri okullarında öğrenim görmüş ama babasının yaşamında uzak bir biçimde yetişmiş bir bankanın üst düzey bir yöneticisidir.

Ömer'in eşi Necla, iyi bir yaşam sürmek için Ömer'le evlenen, yoksul bir aileden gelen, sınıf atlamak en büyük düşü olan bir kişidir.

Romadaki Çatışmaların Yapısı

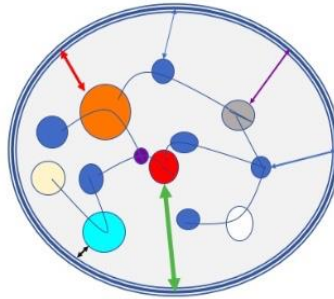
Roman, Leyla'nın yaşadığı ilk çatışma ile başlar: Leyla'nın evini kaybetmesi. Livaneli, romanda “ev”i hem Leyla'nın yaşamını geçirdiği küçük yuvası anlamın kullanır hem de romanda tanıklık ettiğimiz Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan yer değişiklikleriyle yitirilen “ev”leri işaret eder.

Roman, yalının yeni sahiplerinin Leyla'yı hileli yollarla kapı dışarı etmesiyle başlar (kişi-kişi çatışması). Leyla, evini terk etmek istemez ama evinden zorla çıkarılır. Dedesinin eski yalısının bahçesindeki tapulu evinden yalı sahibinin şımarık eşi tarafından atılan Leyla şöyle düşünür:

“Yaşlı kadın bu sözleri duyuyor ve kendisine fosil denmesinde çok müstakil tapulu evinden çıkarılmasına şaşırıyordu. Yeni gelenler kanunu nizamı nasıl çığneyebilirlerdi! Gerçi müstakil ev yalının geniş bahçesine yapılmıştı, ama ayrı bir parsel ve ayrı bir tapuya sahipti. Yalı bundan önce satıldığında bu tapuya saygı göstermişler ve onu hiç rahatsız etmemişlerdi. Şimdi durmadan “dekarasyon” diye bağırın bu kadın nasıl onu evinden çıkarabilirdi!” (1. Bölüm, s. 7)

Bu çatışma, romanın giriş çatışmasıdır ve romanda diğer çatışmaların yapılandırılması için gereken zemini hazırlayan temel çatışmalardandır. Leyla'nın evini geri alması çatışmanın çözümü olacaktır; bu bağlamda roman boyunca bu ana çatışmanın çözümü bulunmaya çalışılırken diğer çatışmalar bu ana çatışmanın içine yerleştirilir:

Şekil 1. Ana çatışma zeminine yerleşen diğer çatışmalar ve ana çatışmayla etkileşimleri

Ana çatışma: Dış katman
Diğer çatışmalar: İç katman

Şekil 1’de görüldüğü gibi ana çatışmanın zeminine yerleşen diğer çatışmalar (büyük ya da küçük ölçekli) birbirlerine olaylar ve kişiler yoluyla bağlanırlar. Leyla’nın evden atılmasıyla başlayan çatışmaya çözüm aranırken ortaya çıkan diğer çatışmalar hem birbirlerini hem ana çatışmayı etkiler ve ondan etkilenirler. Sözü edilen çatışmalardan biri de Leyla’yı evinde misafir eden Yusuf ile kız arkadaşı Roxy’nin çatışmasıdır; Roxy, Yusuf’un Leyla’yı evinde misafir etmesini kabul etmek istemez:

Yusuf: “Sokağa mı bırakayım?”

Roxy: “Bırak! Nasıl olsa bir sürü kadın sokakta ya da sığınma evlerinde değil mi? Seninkinin onlarda ne farkı var ki! İhtiyar bir kedi gibi bu eve sığınıyor. Yok kardeşim, yok! Ben bu iki yüzlü ahlak budalalarını, kendilerini bir bok zannedip senin hayatını yönlendirmeye çalışan salakları çoktan terk ettim. Şimdi senin aptal duygusallıkların yüzünden yeniden yaşayamam aynı günleri!” (2. Bölüm, s. 11)

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere Leyla’nın evinden atılması bir başka çatışmayı doğurur. Yazar, Yusuf’la Roxy’nin çatışmasını Roxy’nin Leyla’yı tanımaya başlamasıyla çözer:

“Yavaşça oda kapısından baktı, bir süre yaşlı kadının uyuyuşunu seyretti. Uyku Leyla Hanımın bütün savunma duvarlarını yıkmış, onu yarı açık ağzıyla onu başa çıkamayacağı kadar büyük, doğal güçlere teslim olan âciz ve acı çeken bir kadına dönüştürmüştü. Roxy, şaşırarak bu manzaranın içini burktüğünü, nerdeyse gidip kadının zayıf omuzlarına sarılmak istediğini fark etti. Bunu yapamadı ama yaklaşıp kaymış olan battaniyesini düzeltti.” (14. Bölüm, s.7)

Aile sevgisinden yoksun, çetin koşullarda büyüyen Roxy’nin Leyla’yı reddedişi yerini, Leyla’nın sağlam kişiliğini, yeteneklerini ve sevgisini paylaşan yapısını tanıdıkça onu kabullenmeye, ona saygı duymaya; hatta onu sevmeye bırakır.

Yazar, Leyla ve Roxy’nin geçmişindeki çatışmaları okura sunarken, ilk bakışta birbirine hiç benzemeyen iki kadının “çatışmalar ve çözümleri” yoluyla birbirlerini anlamalarını sağlayacak zemini yaratır:

Tablo 1. Leyla ve Roxy’nin sırada okura sunulan çatışmalar ve çözümleri

Kişi	Çatışmanın tanımı	Çatışmanın türü	Çatışmanın çözümü
Leyla	Çevresi tarafından onaylanmayan bir ilişkinin çocuğu olması	Kişi-toplum çatışması	Çözumsuz /Yetişkin olduğunda kişiliğiyle toplumda saygı uyandırması

	Annesini doğum sırasında kaybetmesi	Kişi-toplum çatışması, kişinin kendisiyle çatışması ve kişi-doğa çatışması	Çözumsuz
	Babası İngiliz olduğu ve evlilik dışında doğduğu için ömrü boyunca bunun zorlayıcı/dışlayıcı etkisini duyumsaması	Kişi-toplum çatışması ve kişinin kendisiyle çatışması	Çözumsuz/Görece toplumdan yalıtılmış bir yaşam sürme
Roxy	Sevilmeyen bir çocuk olması	Kişinin kendisiyle çatışması	Çözumsuz/Sevgiyi yanlış yollarda arama
	Aşırı baskıcı tavırları nedeniyle babasıyla yaşadığı çatışma	Kişi-kşi çatışması ve kişi-toplum çatışması	Çözumsuz/Evi terk ederek başka bir yaşam kurmaya çalışma/ Sanat yoluyla kendini iyileştirme çabası
	Para kazanmak için bedenini sergilemesi	Kişinin kendisiyle çatışması ve kişinin toplumla çatışması	Çözumsuz/ Bu işi bırakması
	Almanya'da Türk Türkiye'de Alamancı diye dışlanması	Kişi-toplum çatışması	Çözumsuz/Sanat yoluyla kendini anlatma çabası

Tablo 1'de görüldüğü gibi Livaneli, çatışmaları çok katmanlı bir biçimde kurgular. Örneğin, Leyla'nın babasının bir İngiliz subayı olması nedeniyle yaşadığı dışlanma bir büyük ölçekte kişi-toplum çatışmasıdır ama aynı zamanda kişinin kendisiyle çatışmasını içerir. Bu "dışlanma" duygusunu yaşayan ve kendisiyle çatışan Leyla'dır. Bu bağlamda anılan çatışma önemli bir bireysel boyut da taşır. Öte yandan çatışmaların çözümlerinde de benzer bir biçimde çok yönlülük ve iç içe geçmişlik görülür. Örneğin, Roxy'nin sevilmeyen bir çocuk olması bir yanıla çözumsuz bir çatışmadır, Roxy çocukluğunu ya da ebeveynlerini değiştiremez ama bir yandan da içindeki sevgi açlığını başka yollarla (ona zarar da verse) kapatmaya çalışır. Bu da çatışma açısından bir tür çözümdür.

Livaneli, çok katmanlı çatışmaları -çözumsuz olanları dahi- çözme çabasıyla kahramanlara ilişkin önemli bir iletiyi okurla paylaşır. Romanda iki kadın kahraman ne olursa olsun bir yol bulup çatışmayı çözmeye çalışır. Bu yolla Livaneli okurla yaşama ilişkin önermesini paylaşır: Her şeye karşın yaşamda var olmaya çalışmak yaşamın doğasında vardır; çözümsüz olduğunu bildiğimiz durumlar da dahi bir yol bulmaya çalışırız bazen kabullenerek, reddederek, mücadele ederek ya da yok sayarak... Öte yandan Livaneli'nin iç içe geçmiş çok katmanlı çatışmaları okura sunarken yararlandığı teknik "Tanrısal bakış açısı" anlatımı, okura çatışmaların çözümünde kendi yargısını oluşturma olanağı sunar; çünkü Yazar/anlatıcı çatışmayı okura sunarken bir yandan da tarafsızlığını korur (Eliuz, 2009). Bu tarafsızlık² sayesinde çatışmalar ve çözümleri okura "yük" olmaz, okura özgürlük alanı sağlar.

Romanda önemli yan kişilerden biri olan Ali Yekta Bey, ailesi kuşaklar boyunca Osmanlı paşalarına hizmet etmiş bir vekilharcıdır. Bir gün yıllarca hizmet ettiği efendiler gibi bir "bey" olarak yalısında yaşamayı diler. Oğlu, Ömer'e bu nedenle çok iyi bir eğitim aldırır ama oğlunu kendi gerçeğinden uzak yetiştir:

"Ali Yekta Bey, dedesinden babasına, ondan da kendisine geçen kilerçibaşılık ve vekilharçlık görevleriyle övünürdü övünmesine ama oğlu Ömer'i bu yönde yetiştirmemişti. Çünkü ailenin mesleğinin ve dolayısıyla kaderinin Ömer'den itibaren değişmesini arzuluyordu. Ömer'den sonra Cevheroğlu ailesi uşak değil, yalı sahibi olacaktı." (5. Bölüm, s.55)

Ömer, babasının çabalarıyla yurtdışında çok iyi bir eğitim alır; iş yaşamına en tepeden başlar ama iş ve ekonomi konusunda çok iyi eğitim alıp, büyük bankaları yönetmesine karşın duygusal yaşamını nasıl yöneteceğine ilişkin çok deneyimsiz ve bilgisizdir. Eşi Necla ile de yönetemediği duyguları ve zaafı sonucu evlenir. Ömer'in eşi Necla genç ve güzel bir kadındır, yoksul bir aileden gelir ve sınıf atlama isteğiyle Ömer'i yüksek yaşam standartlarına açılan bir "kapı" olarak görür:

"Ömer'in onu kurtarmış olduğu o fakir hayata bir daha dönmeye hiç niyeti yoktu. Bu hayatta iki tip insan vardı: Ezenler ve ezilenler! Kendisi bir daha hiçbir zaman ezilenlerden olmayacaktı. Okula giderken İstanbul'un pis gri yağmurları altında saatlerce otobüs beklemiş ve çamur sıçrata sıçrata önünden geçen otomobillerdeki insanların mutluluğunu gözlemişti. Her şey parayla oluyordu ve Ömer kendisine tapıyordu." (27. Bölüm, s. 21)

² Tarafsızlık, sözcüğü burada fen bilimleri terimi olarak kesinlik içeren bir ifade olarak değil taraflı bir yaratım biçimi olan edebiyatın olanakları doğrultusunda "olabildiğince tarafsız" anlamında kullanılmıştır.

Ali Yekta Bey, Ömer ve Necla'nın çatışmaları, Leyla ve Roxy'nin çatışmaları gibi Leyla'nın evini kaybetmesi zeminde kurgulanır. Ali Yekta Bey- Ömer ve Necla'nın çatışması, romanda sıkça yer verilen “Alma mazlumun ahını!” önermesine uygun olarak trajik biçimde çözümlenmiştir. Öte yandan romanın yan kişileri olan Ali Yekta Bey, Ömer ve Necla'nın diğer çatışmaları romanın ana kurgusuna ve ana çatışmanın güçlenmesine olanak sağlayacak biçimde yapılandırılmıştır:

Tablo 2. Ali Yekta, Ömer ve Necla'nın Başlıca Çatışmaları

Kişi	Çatışmanın tanımı	Çatışmanın türü	Çatışmanın çözümü
Ali Yekta Bey	Hizmetkar olmanın verdiği ezilmişlik duygusu	Kişinin kendisiyle çatışması ve kişi-toplum çatışması	Ömer'i bir “beyefendi” olarak yetiştirmesi/Çözumsuz
	Gelininin onu evde istememesi	Kişi-kşi çatışması, kişinin kendiyile çatışması	Gelininden kurtulmaya çalışması/Çözumsuz
Ömer	Babasıyla Necla için karşı karşıya gelmesi	Kişinin kendiyile çatışması ve kişi-kşi çatışması	Çözmekten kaçması/Çözumsuz
	Vekilharıcı olan babasının yaşam biçimiyle Ömer'in yaşam biçiminin karşıt olması	Kişi-kşi çatışması ve kişi-toplum çatışması	Çözumsuz/Babasının gerçeklerini reddetmesi
Necla	Sınıf atlama çabası/Kendi gerçeğiyle yeni katıldığı zengin sınıfın gerçeklerinin uyuşmaması	Kişinin kendisiyle çatışması- kişi-toplum çatışması	Kendi gerçeklerini yok sayma/Çözumsuz

Bu çatışmalarla “toplumsal bir yara” olarak okura sunulan insani değerleri yitirme, temelsiz zengin olma düşleri, acımasızlık, kadının kendi bedenini algılayışı, erkeklerin kadını-kadın bedenini algılayışı ve sevgisizlik gibi birçok kavram, romanın dokusuna işlenmiştir. Okur, anılan üç yan kişinin çatışmaları yoluyla kendine ve topluma ilişkin bir çok sorma ve var olan gerçekliği sorgulama olanağı bulabilir.

Sonuç

Leyla'nın Evi, kahramanının ve yan kişilerinin okurda uyandırabileceği “gerçek” kişi etkisiyle farklılık gösteren bir romandır. Okur, romanın kahramanı Leyla'yı gözünde canlandırabilir hatta onunla yazınsal düzelmede iletişim kurabilir. Romandaki diğer kişiler (romandaki önem sırasına göre) Rukiye (Roxy), Ali Yekta Bey, Ömer ve Necla dahi okur için “gerçek” kişilerdir. Roman kişilerinin yapılandırılmasında kullanılan duygular, davranışlar, sözler, betimlemeler romandaki “gerçeklik” etkisini artırır. Öte yandan *Leyla'nın Evi*'ndeki kahramanı ve roman kişilerini güçlü kılan romandaki çatışmalardır. Kişi-kişi kişi-toplum, kişinin kendisiyle çatışması ve kişinin doğa ile çatışmasına yer verilen romanda özellikle, kişinin kendisiyle çatışması Roxy yoluyla, kişinin toplumla çatışması Leyla yoluyla sunulmuştur. Her roman kişisi belirgin olarak birkaç çatışmanın öznesi olsa da romandaki çatışmaların ve çözümlerinin iç içe geçmiş sarmal yapısı matematiksel bir doğrulukla çatışma sınıflamasını engeller. Bu durum edebiyat açısından bakıldığında yapıta değer katan bir özellik olarak yorumlanabilir.

Romandaki okurun yorumuna açık çatışmalar, romana yazınsal değer katan önemli değişkenlerden biridir. Livaneli, yaşam gerçekliğine uygun olarak bir çatışmayı bir başka çatışmanın içine oturtur; onu o çatışmanın nedeni ya da sonucu yapar; okurun romandaki gerçeklik duygusunu da bu şekilde besler. Her çatışma kendi içinde ve diğer çatışmalarla ilişkisi bağlamında tutarlıdır. Çoğunlukla Tanrısal bakış açısı anlatım biçiminin kullanıldığı romanda Livaneli, çatışmaları, neden ve çözümlerini sunuş biçimiyle okur açısından *Leyla'nın Evi*'ni varoluşsal bir deneyim haline getirir.

Kaynaklar

- Aytaç, Gürsel (2003) *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Çetin, Nurullah. (2003). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Eagleton, Terry (2014). *Edebiyat Kuramı – Giriş*, (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eliuz, Ülkü (2009). Orhan Kemal'in Romanlarında Bakış Açısı ve Anlatıcı. *Turkish Studies* 4(8),101-117.
- Ecevit, Yıldız (2004). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erden, Aysu (2009). *Yazınsal Yaratıcılıkta Temel İlke ve Kurallar*. İstanbul: Hayal Yayınevi. Ingarden, Roman (1994). Estetik Yaşantı ile Estetik Nesne (I), *Kuram* (Çev.: Bulent Aksoy) 5, 3-9
- Göktürk, Akşit (2016). *Okuma Uğraşı*. İstanbul: YKY.
- Göktürk, Akşit (2006) *Sözün Ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Iser, Wolfgang (1990). *The Implied Reader: Patterns of Communication in Prose Fiction from Bunyan to Beckett*. London: The John Hopkins University Press.
- Kaplan, Mehmet (1981). *Şiir Tahlilleri I*. İstanbul: Dergâh.
- Livaneli, Zülfü (2012). *Leyla'nın Evi*. İstanbul: Doğan Kitap, Kobo-epub.
- Lukens, Rebecca J. (2003). *A Critical Handbook of Children's Literature*. Boston: Allyn and Bacon.
- Moran, Berna (2004). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nodelman, Perry (2017). *Alternating Narratives in Fiction for Young Readers*. Cham: Springer International Publishing.
- Özdemir, Emin (2014). *Edebiyat Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Özyön, Arzu (2018). 'İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e Geçişte Burjuva Sınıfının Yükselişi: *Leyla'nın Evi*'. *The Journal of Social Sciences* 28(28): 389-96.
- Sartre, Jean Paul (2018). *Edebiyat Nedir?* İstanbul: Can Yayınları.
- Sever, Sedat (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Uç, Himmet (2006). *Roman Eleştiri Terimleri*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.